

3. Pars Today, «Китай собирает ДНК миллионов лиц мужского пола в стране, используя американское оборудование». URL: <https://parstoday.com/ru/radio/world-i114930>.

4. Кримінальний процесуальний кодекс: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

5. Урядовий куп'єр URL: <https://bit.ly/3hhrko0>.

***Князєв Сергій Миколайович,***

радник Міністра внутрішніх справ, доктор юридичних наук, доцент;

***Грібов Михайло Леонідович,***

професор кафедри оперативно-розшукової діяльності Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

## **ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ДОСЯГНЕНЬ СУЧАСНОЇ НАУКИ Й ТЕХНІКИ В РОЗКРИТТІ ЗЛОЧИНІВ**

Стрімкий розвиток науки і техніки протягом останніх двох десятиліть озброїв людство численними досягненнями в галузях інформаційних технологій, енергетики, транспорту, біології тощо. Ці досягнення знаходять найрізноманітніші сфери застосування. У числі інших, ними послуговуються правоохоронці, військові, розвідувальні і контр розвідувальні служби різних країн світу.

Одночасно результати останніх досліджень у різних галузях науки і техніки використовує і кримінальний світ. Організовані злочинні формування, що перетворилися на симбіоз ділків тіньової економіки, озброєних корисливо-насиленницьких груп, що обслуговують їх, та корумпованих державних службовців різних рівнів, використовують у свої протиправній діяльності чи не найпередовіші здобутки у сфері цифрових технологій, штучного інтелекту, фармакології, соціальної інженерії і т.д. Крім того, з'являються нові види злочинної діяльності, засновані на передових наукових відкриттях.

Отже виникає своєрідна змагальність між правоохоронцями та криміналітетом: хто швидше та ефективніше скористається сучасними науковими досягненнями та технологіями. У цьому змаганні правоохоронці мають обмеження, пов'язане з тим, що вони повинні діяти лише на підставі закону. Проте реформування законодавства завжди відбувається повільно, а тому закони не часто відповідають сучасним потребам правоохоронної практики.

Так, частина друга ст. 19 конституції України передбачає, що органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Але сьогодні на законодавчому рівні не передбачена можливість використання оперативними підрозділами правоохоронних

органів досягнень науки і техніки, які можуть сприяти значному підвищенню ефективності протидії злочинності. Зокрема йдеться про використання штучного інтелекту, створення інформаційних банків та пошукових систем геномної інформації людини, інструментів комп'ютерної аналітики та розвідки у кібернетичному просторі, застосування малих безпілотних літальних апаратів (БпЛА).

Сьогодні з цього приводу можна навести чимало прикладів. Так, з метою вирішення завдань, які стоять перед правоохоронними органами, закордонні компанії, що займаються охороною громадського порядку, поєднують системи відеоспостереження із системами штучного інтелекту. Ці системи підтвердили свою ефективність у боротьбі зі злочинністю та забезпеченні безпеки населення. Зокрема, правоохоронні органи Китаю користуються допомогою багатьох високотехнологічних компаній, які ведуть розробки в сфері штучного інтелекту. Однією з таких є «Cloudwalk» з Гуанчжоу. За останні 4 роки технологія розпізнавання облич від «Cloudwalk» була впроваджена у 29 провінціях Китаю та допомогла китайській поліції провести більше 10 000 арештів. Щодня ця система здійснює понад 1 млрд порівнянь осіб, зібравши вже більше 100 млрд. зразків даних для ідентифікації [1].

Подібне програмне забезпечення у сполучені з системами відео спостереження використовується у багатьох країнах світу. Це дає можливість ідентифікувати людей, причетних до чинення злочинів; встановлювати місце знаходження та затримувати осіб, оголошених у розшук; відвертати вчинення терористичних актів та ін.

Сьогодні ці можливості використовуються і в Україні. Так, Київською міською радою на території столиці встановлено вже більше 6200 камер відео спостереження із системою розпізнавання обличчя. Доступ до користування цією системою має і поліція, що часто відіграє ключову роль у виявленні, відверненні та розслідуванні злочинів, встановленні місця знаходження осіб, оголошених у розшук. Аналогічна система працює і у місті Житомирі, де вона одержала назву «Прозоре місто». При цьому ні законних підстав установлення такої системи міськими радами, ні правового підґрунтя для використання її поліцією не існує. До того ж порушується конституційний принцип, згідно з яким не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах захисту національної безпеки, економічного добробуту та прав людини.

Потрібно зазначити, що ця проблема притаманна не лише Україні. Так, Європейський союз розглядає можливість на 5 років заборонити технології розпізнавання облич у громадських місцях, щоби за цей час держави могли виробити правила, для врегулювання питань пов'язаних із використанням штучного інтелекту [2].

Сьогодні широкого розповсюдження у світі набула модель поліцейської діяльності, керована аналітикою («Intelligence Led

Policing»). В Україні також впроваджуються її елементи. Зокрема у діяльність Державної прикордонної служби України відомчими нормативно-правовими актами запроваджено кримінальний аналіз з використанням різних видів програмного аналітичного забезпечення (IBM i2: Analyst's Notebook, iBase, ArcGIS, Belkasoft та ін.). Аналіз з використанням цих систем дозволяє виявити та встановити внутрішні закономірності та зв'язки між об'єктами і подіями кримінального світу та візуалізувати їх (за допомогою системи методів логіки, інформаційного пошуку й використання наявних інформаційних баз даних). Аналогічні засоби у протидії злочинності ефективно використовують і оперативні підрозділи Національної поліції України, але без належної правової регламентації, яка відсутня навіть на рівні відомчих нормативно-правових актів.

В результаті застосування таких інструментів встановлюють осіб, винних у вчиненні тяжких та особливо тяжких злочинів, викривають схеми, які дозволяли безкарно викрадати бюджетні кошти, вчиняти шахрайства з фінансовими ресурсами, займатися наркобізнесом, торгівлею людьми тощо. Але сьогодні результати кримінального аналізу можливо використати лише в оперативно-тактичних цілях. Адже на законодавчому рівні не передбачено відповідного оперативно-розшукового заходу чи негласної слідчої (розшукової) дії. Отже ні слідчий, ні прокурор, ні слідчий суддя, ні суд не можуть керуватися матеріалами довідок, складених за результатами кримінального аналізу при прийнятті та ухваленні процесуальних рішень.

Широкого розповсюдження сьогодні набули програми, які дозволяють дистанційно контролювати смартфони: починаючи від загальнодоступних засобів батьківського контролю, завершуючи шкідливим програмним забезпеченням, яке дозволяє отримати повний доступ до мікрофонів, камер конкретного пристрою та інформації яка на ньому знаходиться. Цим активно послуговуються представники кримінального світу для досягнення свої протиправних цілей. Використання таких засобів поліцією для виконання завдань правоохоронної діяльності сьогодні є незаконним. Адже фактично використання таких програм є втручанням у приватне спілкування і відповідає цілому комплексу негласних слідчих (розшукових) дій, що можуть проводитися винятково з дозволу слідчого судді.

Неврегульованим у контексті права залишається і питання щодо використання БпЛА в правоохоронній діяльності, зокрема підрозділами Національної поліції України. Як слушно зазначає Є. В. Кузьменко, передусім це стосується реєстрації, сертифікації таких безпілотників, надання дозволу виконання ними польотів. Також потребує правового врегулювання порядок доступу осіб до забезпечення польотів БпЛА. Невжиття відповідних заходів щодо правового забезпечення механізму використання підрозділами Національної поліції України БпЛА може спричинити негативні прецеденти. Йдеться насамперед про використання безпілотників під

час здійснення оперативно-розшукових заходів чи негласних слідчих (розшукових) дій. У суді може бути оскаржено правові підстави використання оперативно-технічних засобів чи спеціальної техніки, які знаходились та застосовувались за допомогою БпЛА [3].

До того ж, відсутність відповідної освіти та допуску в особи, яка забезпечує польоти безпілотної, а також нездійснення сертифікації БпЛА може призвести до прийняття на озброєння відповідних підрозділів Національної поліції України безпілотної, які не відповідають вимогам безпеки. Експлуатація таких БпЛА може створити небезпеку для життя людей, спричинити настання інших тяжких наслідків, або ж може чинити загрозу безпеці повітряних польотів, що утворює склад злочину, передбаченого ст. 281 «Порушення правил повітряних польотів» або ст. 282 «Порушення правил використання повітряного простору» КК України [3].

Отже для забезпечення належної ефективності протидії злочинності правоохоронними органами (а, зокрема, їх оперативними підрозділами) нагальною потребою є правове урегулювання використання досягнень сучасної науки й техніки в розкритті злочинів. При цьому врегульовувати такі передові засоби діяльності правоохоронних органів потрібно на законодавчому рівні, аби було дотримано принципу встановленого ч. 2 ст. 19 Конституції України.

#### ***Список використаних джерел***

1. Застосування органами та підрозділами поліції технічних приладів і технічних засобів фото- і кінозйомки, відеозапису. Аналіз закордонного досвіду: методичні матеріали для працівників підрозділів поліції / [уклад. В. А. Коршенко, М. В. Мордвинцев, Ю. В. Гнусов та ін.]. ХНУВС. Харків, 2020. 44 с.

2. Апетик А. Безпека чи відповідальність? Коментуємо проект «Білої книги для штучного інтелекту». Експертний центр з прав людини. URL: <https://ecpl.com.ua/news/bila-knyha-dlia-shtuchnoho-intelektu/>.

3. Кузьменко Є.В. проблеми правового регулювання застосування безпілотної літальних апаратів у правоохоронній діяльності Національної поліції України. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2016. № 4 (1). С. 82–88.

***Аброськін В'ячеслав Васильович,***

ректор Одеського державного університету  
внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

#### **«OPEN SOURCE INTELLIGENCE» ЯК СКЛАДОВА КІБЕРРОЗВІДКИ В ПРОТИДІІ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ**

Як стверджують науковці, будь-який розвиток і прогрес, який приносить людству цивілізаційні блага й нові можливості, завжди супроводжувався і негативними явищами. На сьогодні стрімкий розвиток інформаційних технологій невіддільно супроводжується